

40 ΧΡΟΝΙΑ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΥ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ
ΜΟΡΦΗ ΣΤΗ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ»

Πρόγραμμα - Περιλήψεις

20-22 Οκτωβρίου 2023

Βικελαία Δημοτική
Βιβλιοθήκη Ηρακλείου

20-22 Οκτωβρίου 2023
Βικελαία Δημοτική
Βιβλιοθήκη Ηρακλείου

40 ΧΡΟΝΙΑ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΥ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ
ΜΟΡΦΗ ΣΤΗ
ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΟ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
NIKOS KAZANTZAKIS MUSEUM

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ACCREDITED MUSEUM
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
HELLENIC MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ**

Ρούλα Δούνη

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΕΝΤΥΠΟΥ**

Motive creative

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Ρούλα Δούνη

Δημήτρης Κουκάκης

Αναστασία Μπράμου

Ειρήνη Στεφανάκη

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ

Περιφέρεια Κρήτης

Δήμος Ηρακλείου

Βικελαία Δημοτική

Βιβλιοθήκη Ηρακλείου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

6	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
8	ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ
10	ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
12	ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
14	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
20	ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ
24	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ
26	ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΟΜΙΛΙΩΝ
56	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**Πρόεδρος****Καθ. Μιχάλης Ταρουδάκης**

Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη

Μέλη**Μαριλένα Μηλαδιανάκη**

Διευθύντρια Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη

Βαρβάρα Τσάκα

Τέως Διευθύντρια Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη

Παρασκευή ΒασιλειάδηΕπιμελήτρια Συλλογών Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη,
Αναπληρώτρια Διευθύντρια**Κωστής Κανάκης**Υπεύθυνος Μόνιμης Έκθεσης και Επικοινωνίας Μουσείου
Νίκου Καζαντζάκη**Ευάγγελος Χαριτόπουλος**Υπεύθυνος Περιοδικών Εκθέσεων Έργων και Προγραμμάτων
Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη**Χαρά Βαβαδάκη**Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Δράσεων Μουσείου Νίκου
ΚαζαντζάκηΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**Θανάσης Αγάθος**Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας,
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών**Γιάννης Δημητρακάκης**Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης**Αγγέλα Καστρινάκη**

Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Τασούλα ΜαρκομιχελάκηΑναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο**Χριστίνα Ντουνιά**Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας,
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Χώρος διεξαγωγής Συνεδρίου

Το Συνέδριο θα διεξαχθεί στην αίθουσα εκδηλώσεων της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου, στον 2ο όροφο

Γραμματεία Συνεδρίου

Η Γραμματεία του Συνεδρίου θα λειτουργεί στον προθάλαμο της αίθουσας εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής του Συνεδρίου

Διαλείμματα καφέ

Τα διαλείμματα καφέ και το ελαφρύ γεύμα θα εξυπηρετούνται στον 3ο όροφο του κτιρίου της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου

Εκθετήριο εκδόσεων και αναμνηστικών ειδών

Καθ' όλη τη διάρκεια του Συνεδρίου θα λειτουργεί στο φουαγιέ της συνεδριακής αίθουσας εκθετήριο εκδόσεων και αναμνηστικών ειδών του Πωλητηρίου του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη και είναι διαθέσιμα από το e-shop του Μουσείου www.mnkshop.gr

Wifi

Η Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου διαθέτει δωρεάν ασύρματη σύνδεση στο διαδίκτυο MunicipalityOfHeraklion

Live Streaming

Το Συνέδριο θα προβάλλεται διαδικτυακά από το κανάλι του Μουσείου στο YouTube: [kazantzakismuseum](https://www.youtube.com/kazantzakismuseum)

Επικοινωνία

conferencekazantzakis@gmail.com
info@kazantzaki.gr
www.kazantzaki.gr

Social Media Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη

Facebook
[Μουσείο Καζαντζάκη – Kazantzakis Museum](https://www.facebook.com/ΜουσείοΚαζαντζάκη-KazantzakisMuseum)

Instagram
[kazantzakismuseum](https://www.instagram.com/kazantzakismuseum)

YouTube
[kazantzakismuseum](https://www.youtube.com/kazantzakismuseum)

[#KazantzakisMuseum](https://www.instagram.com/kazantzakismuseum)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ
ΣΗΜΕΙΩΜΑΚαθηγητής Μιχάλης
Ταρουδάκης

Πρόεδρος Διοικητικού
Συμβουλίου Μουσείου
Νίκου Καζαντζάκη,

Πρόεδρος της
Οργανωτικής Επιτροπής
του Συνεδρίου

Το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη γιορτάζει φέτος τα 40 χρόνια λειτουργίας του, που σηματοδοτούνται από μία αδιάλειπτη προσφορά στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας. Πιστό στους στόχους που έχει χαράξει για προβολή του έργου και της σκέψης του Νίκου Καζαντζάκη, το Μουσείο υποστηρίζει αλλά και προωθεί την επιστημονική έρευνα πάνω σε όλες τις πτυχές της προσωπικότητας του μεγάλου Κρητικού συγγραφέα και στοχαστή. Το επιστημονικό συνέδριο με θέμα «Η γυναικεία μορφή στη ζωή και στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη» εντάσσεται στις εκδηλώσεις εορτασμού της επετείου των 40 χρόνων λειτουργίας του Μουσείου και φιλοδοξεί να καταστεί σημείο αναφοράς για τους ερευνητές που θέλουν να αναζητήσουν τη σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τη γυναίκα.

Η γυναικεία μορφή έχει σημαντική παρουσία στη ζωή και στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη, ενώ συχνά έχει σχολιαστεί η αμφίθυμη εκπροσώπηση των γυναικών στο έργο του. Όπως και με άλλα ζητήματα που σχετίζονται με τον συγγραφέα, το θέμα συχνά εγείρει αντικρουόμενες απόψεις. Η επιστημονική ομάδα του Μουσείου τα τελευταία χρόνια ασχολείται ιδιαίτερα με αυτό το αντικείμενο, διατηρώντας διάυλους επικοινωνίας με Έλληνες και ξένους επιστήμονες που αναζητούν τις σκέψεις και εμπειρίες του Νίκου Καζαντζάκη με το γυναικείο φύλλο όπως αυτές αποτυπώνονται στα ιστορικά δεδομένα της ζωής του, σε επιστολές και στα κείμενά του, προκειμένου να ερμηνεύσουν τον ρόλο που ο συγγραφέας έχει επιφυλάξει για τη γυναίκα στο έργο του. Η απόφαση να οργανώσουμε ένα Επιστημονικό Συνέδριο με αυτό το θέμα ήρθε ως φυσικό επακόλουθο της επιστημονικής αναζήτησής μας πάνω σε κάθε πτυχή της ζωής και του έργου του Νίκου Καζαντζάκη.

Το Μουσείο απευθύνθηκε τόσο σε νέους ερευνητές/ερευνητριες όσο και σε έμπειρους και εξειδικευμένους μελετητές/μελετήτριες της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας καθώς και του Νίκου Καζαντζάκη και τους κάλεσε να εξετάσουν όψεις της ζωής και του έργου του συγγραφέα γύρω από τη σχέση του με τη γυναικεία μορφή και την απεικόνισή της στα κείμενά του, να διερευνήσουν ανεξερεύνητες ή παραγνωρισμένες πτυχές του θέματος και να προτείνουν νέες, αντικειμενικές και βασισμένες σε σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα προσεγγίσεις.

Η ανταπόκριση των ερευνητών, νέων αλλά και εμπειρότερων ήταν εξαιρετική, και η ποιότητα των εργασιών που εγκρίθηκαν για παρουσίαση από την Επιστημονική Επιτροπή του Συνεδρίου μας επέτρεψε να ετοιμάσουμε ένα συνεδριακό πρόγραμμα με άκρως ενδιαφέρουσες εισηγήσεις οι οποίες εκτιμούμε ότι θα δώσουν λαβή για επίσης σημαντικές συζητήσεις κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, αλλά και μετά από αυτό.

Ευχαριστούμε το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού που έθεσε όλες τις φετινές εκδηλώσεις του Μουσείου υπό την αιγίδα του, την Περιφέρεια Κρήτης για τη στήριξη όλων των επετειακών εκδηλώσεων του Μουσείου, τον Δήμο Ηρακλείου για την παραχώρηση των χώρων της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης, καθώς και τη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου για τη συνεργασία στη διοργάνωση του Συνεδρίου και της περιοδικής έκθεσης «Ο Ανήφορος: Το γνωστό-άγνωστο έργο του Νίκου Καζαντζάκη» αφιερωμένης στο πρόσφατα εκδοθέν έργο του Νίκου Καζαντζάκη που συνοδεύει το Συνέδριο.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

Εγγραφές - Χαιρετισμοί

Έναρξη

17.00-17.30

Προσέλευση και εγγραφές συνέδρων

17.30-17.50

Χαιρετισμοί

17.50-18.20

Κεντρική ομιλία

Ελένη Κωβαίου

«Τώρα νιώθω τι αλυσίδα βαρύτατη είναι μια γυναίκα και πόσο –κι όταν τη νικούμε ακόμα– ασωτεύουμε δυνάμεις πολύτιμες για διαρκέστερες νίκες»: Σχολιάζοντας μία νεανική δήλωση του Νίκου Καζαντζάκη

18.20-18.40

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ Καφές

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Η γυναίκα στη ζωή του Νίκου Καζαντζάκη

Προεδρείο

**Αγγέλα Καστρινάκη,
Αριστέα Πλεύρη**

18.40-19.00

Κωστής Κανάκης

Έρωτας στην Κρήτη των αρχών του 20ου αιώνα: Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με την Kathleen Forde

19.00-19.20

Τασούλα Μαρκομιχελάκη

Η σχέση Γαλάτειας και Νίκου Καζαντζάκη τα πρώτα χρόνια στο Ηράκλειο: Η μαρτυρία ενός αυτόπτη

19.20-19.40

Χριστίνα Τσαμουρτζή

Νίκος και Γαλάτεια Καζαντζάκη: Το ανατρεπτικό ζευγάρι των ελληνικών γραμμάτων

19.40-20.00

Γιάννης Δημητρακάκης

Στοιχεία για την εβραϊκή ταυτότητα της Rachel Lipstein-Minc

20.00-20.20

Hans-Ulrich Seifert

Νέες γνώσεις για τον «πύρινο κύκλο»

20.20-20.40

Συζήτηση

Λήξη Συνεδρίας

ΣΑΒΒΑΤΟ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Η γυναίκα στο
νεανικό έργο του
Νίκου Καζαντζάκη

Προεδρείο

Χριστίνα
Αργυροπούλου,
Δημήτρης Σάββας

09.30-09.50

Ηλίας Κολοκούρης

Η γυναίκα του *Όφης και Κρίνο*

09.50-10.10

Αναστασία Πετροπούλου

Οι γυναικείες μορφές της Χρυσούλας και της Νόρας στις *Σπασμένες ψυχές*: Οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος

10.10-10.30

Παρασκευή Βασιλειάδη

Η γυναικεία παρουσία σε νεανικές ανέκδοτες «ανθολογίες» του Νίκου Καζαντζάκη

10.30-10.50

Γεωργία Χαριτίδου

Η παρουσία της γυναίκας στο πρώτο έργο του Νίκου Καζαντζάκη *Όφης και κρίνο* και το τελευταίο *Αναφορά στον Γκρέκο*

10.50-11.10

Συζήτηση

11.10-11.30

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ Καφές

11.30-11.50

Κυριακή Πετράκου

Τα θηλυκά θεατρικά πρόσωπα στο θέατρο του Καζαντζάκη: Από τη διεκδίκηση στην υποταγή (και την κρυφή εξέγερση)

11.50-12.10

Κωνσταντίνος Γαρίτσας

Έλλη Λαμπρίδη. Η λιόπαρδη της *Οδύσειας*

12.10-12.30

Αθανασία Ψαρουλάκη

Γυναικείες μυθικές μορφές της ομηρικής *Οδύσειας* στην *Οδύσεια* του Νίκου Καζαντζάκη

ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Η γυναικεία
μορφή στο
ποιητικό και
θεατρικό έργο του
Νίκου Καζαντζάκη

Προεδρείο

Γιάννης
Δημητρακάκης,
Εύα Κοκκινίδη

12.30-12.50

Χαρούλα Βερίγου-Μπάντιου

Νίκου Καζαντζάκη, αγία Τερέζα, "σα μέλισσα η ψυχή στο πλάνο μέλι": Από τον πειρασμό, στη λύτρωση

12.50-13.10

Συζήτηση

Λήξη Συνεδρίας

13.10-14.10

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ Ελαφρύ Γεύμα

14.15-15.15

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΔΡΑΣΗ

Ευάγγελος Χαριτόπουλος

Περίπατος στο «Μεγάλο Κάστρο» του Νίκου Καζαντζάκη

ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Διακειμενικές
προσεγγίσεις

Προεδρείο

Θανάσης Αγάθος,
Κυριακή Πετράκου

17.30-17.50

Αντώνιος Σανουδάκης

Η γυναίκα στον *Πρωτομάστορα* του Ν. Καζαντζάκη και η *Τρισεύγεννη* του Κωστή. Παλαμά: Διακειμενική προσέγγιση

17.50-18.10

Στέλλα Πιθαρούλιου

Η Γυναίκα-πειρασμός από τον *Φτωχούλη του Θεού* στο *Άνθρωποι και Υπεράνθρωποι*

18.10-18.30

Στεφανία Κοφίνα

Οι γυναικείοι χαρακτήρες στον Νίκο Καζαντζάκη και τον Κοσμά Πολίτη: Η περίπτωση των έργων «Φασγά» και *Εκάτη*

18.30-18.50

Νίκος Καγκελάρης

Διαπόμπευση και λιθοβολισμός: Από τη Σωσύ του Μ. Καραγάτση, *Συνταγματάρχης Λιάπκιν* στη χήρα του Νίκου Καζαντζάκη, *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

ΠΕΜΠΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Η γυναίκα στον
«Ανήφορο» και
συγκριτικές
αναγνώσεις

Προεδρείο

Κώστας
Φασουλάκης,
Αντώνης Καρτσάκης

18.50-19.10

Συζήτηση

19.10-19.40

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΔΡΑΣΗ

Ευδοξία Κλεισαρχάκη, Εύα Βοσκάκη,
Δ' Τάξη Δημοτικού Σχολείου Βασιλειών

Η γυναίκα στα Παλάτια της Κνωσού του Νίκου
Καζαντζάκη

Λήξη Συνεδρίας

09.30-09.50

Εύα Κοκκινίδη

Όψεις γυναικών στο μυθιστόρημα Ο Ανήφορος του
Νίκου Καζαντζάκη

09.50-10.10

Μαργαρίτα Στενού

Διερευνώντας τον ρόλο της γυναικείας μορφής στον
Ανήφορο του Νίκου Καζαντζάκη

10.10-10.30

Κώστας Φρουζάκης

Μαρία και Νοεμή (Χρυσούλα): το βίωμα και το τραύμα

10.30-10.50

Χριστίνα Αργυροπούλου

Οι γυναικείες μορφές της Νοεμή, της μάνας και
της αδελφής στον *Ανήφορο* του Ν. Καζαντζάκη και
συγκριτική συνεξέταση με τα έργα: *Ο Καπετάν Μιχάλης*,
Αναφορά στον Γκρέκο και *Ταξιδεύοντας Αγγλία*

10.50-11.10

Συζήτηση

11.10-11.30

ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ Καφές

ΕΚΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ιδεολογία και
γλώσσα

Προεδρείο

Ηλίας Κολοκούρης,
Χριστίνα Ντουνιά

11.30-11.50

Θανάσης Αγάθος

Οι γυναικείοι χαρακτήρες στο έργο του Νίκου
Καζαντζάκη

11.50-12.10

Νίκος Μαθιουδάκης

Το πρόσωπο της Παναγίας στον καζαντζακικό λόγο: Μία
υφογλωσσική μελέτη μέσα από σώματα κειμένων

12.10-12.30

Gilda Tentorio

Η γυναίκα στα έργα του Καζαντζάκη μεταξύ παράδοσης
και εκσυγχρονισμού

12.30-12.50

Τέσσ Μπάιλα

Σκιαγραφώντας τον χαρακτήρα της Μαντάμ Ορτάνς:
σύμβολο παρακμής ή αιώνιας γυναίκας;

12.50-13.10

Ιωάννα Ξυναροπούλου

Η γυναίκα ως τμήμα της καζαντζακικής ιδεολογίας

13.10-13.30

Συζήτηση

13.30-13.50

Απολογισμός

Λήξη Συνεδρίου

14.00-14.30

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΔΡΑΣΗ

Παρασκευή Βασιλειάδη-Ευάγγελος

Χαριτόπουλος

Ξενάγηση στην περιοδική έκθεση: «Ο Ανήφορος: Το
γνωστό-άγνωστο έργο του Νίκου Καζαντζάκη»

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΔΡΑΣΕΙΣ

1.

Περίπατος στο «Μεγάλο Κάστρο» του Νίκου Καζαντζάκη

ΣΑΒΒΑΤΟ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

Ώρα 14.15-15.15

Σημείο εκκίνησης

Είσοδος Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου

Σχεδιασμός-Υλοποίηση

Ευάγγελος Χαριτόπουλος

Περιγραφή

Περιήγηση στα βήματα του νεαρού Νίκου Καζαντζάκη στη γειτονιά που γεννήθηκε και μεγάλωσε και σε άλλα σημαντικά τοπόσημα της πόλης.

2.

Η γυναίκα στα *Παλάτια της Κνωσού* του Νίκου Καζαντζάκη

Δρώμενο από τους μαθητές της Δ΄ Τάξης Δημοτικού Σχολείου Βασιλειών

ΣΑΒΒΑΤΟ 21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

Ώρα 19.10-19.40

Χώρος διεξαγωγής

Αίθουσα Εκδηλώσεων Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου, 2ος όροφος

Υπεύθυνες Εκπαιδευτικοί

Ευδοξία Κλεισαρχάκη και Εύα Βοσκάκη

Περιγραφή

Οι μαθήτριες και οι μαθητές της Δ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου Βασιλειών του σχολικού έτους 2022 – 2023 μαζί με τις εκπαιδευτικούς της τάξης θα παρουσιάσουν την έρευνά τους για τις γυναικείες αναπαραστάσεις στο παιδικό μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη. Στα παλάτια της Κνωσού. Η δράση θα ξεκινήσει με ένα τραγούδι των παιδιών με τη συνοδεία του μουσικού Θεμιστοκλή Κρητικού που περιγράφει, περιληπτικά το μυθιστόρημα και θα ολοκληρωθεί με μία σύντομη δραματοποίηση της επίκλησης της Θεάς από τις μαθήτριες και τους μαθητές.

3.

**Ξενάγηση στην περιοδική έκθεση:
«Ο Ανήφορος: Το γνωστό-άγνωστο έργο
του Νίκου Καζαντζάκη**

ΚΥΡΙΑΚΗ 22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

Ώρα 14.00-15.00

Χώρος διεξαγωγής

Φουαγιέ Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου,
2ος όροφος

Υλοποίηση

Παρασκευή Βασιλειάδη, Ευάγγελος Χαριτόπουλος

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Διάρκεια:

20.10 - 22.12.2023

Χώρος διεξαγωγής:

**ΦΟΥΑΓΙΕ
ΒΙΚΕΛΑΙΑΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ,**

2ος ΟΡΟΦΟΣ

Ο Ανήφορος: Το γνωστό-άγνωστο έργο του Νίκου Καζαντζάκη

Η έκθεση περιλαμβάνει αντίγραφο του χειρόγραφου του *Ανήφορου*, του έως πρόσφατα άγνωστου έργου του συγγραφέα, που φυλάσσεται και εκτίθεται στο Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, καθώς και τεκμήρια που σχετίζονται με τη συγγραφή και την ιστορία του χειρόγραφου και αναδεικνύουν τον πλούτο των Συλλογών του Μουσείου.

Η έκθεση σχεδιάστηκε με αφορμή την έκδοση του έως πρόσφατα «χαμένου» έργου του Νίκου Καζαντζάκη και παρουσιάστηκε στο Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη την περίοδο Νοέμβριος 2022-Αύγουστος 2023. Για το Συνέδριο εμπλουτίζεται με τεκμήρια που φωτίζουν πηγές της έμπνευσης του συγγραφέα, όπως για παράδειγμα την εμπειρία από τη συμμετοχή του στην Κεντρική Επιτροπή Διαπιστώσεως Ωμοτήτων, καθώς και πορτρέτα σημαντικών γυναικών της ζωής του, όπως της Rachel Lipstein-Minc από την οποία, πιθανόν, εμπνεύστηκε τον χαρακτήρα της Νοεμή στον *Ανήφορο*.

Επιστημονική επιμέλεια-κείμενα:

Παρασκευή Βασιλειάδη

Σχεδιασμός-Επιμέλεια επανέκθεσης:

Ευάγγελος Χαριτόπουλος

Γραφιστικός σχεδιασμός:

Mosquito A&D (Χρυσόστομος Σπετσιδης,

Γιάννης Μαυραντωνάκης)

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ

**«Τώρα νιώθω
τι αλυσίδα
βαρύτερη είναι
για μια γυναίκα και
πόσο -κι όταν τη
νικούμε ακόμα-
ασωτεύουμε
δυνάμεις
πολύτιμες για
διαρκέστερες
νίκες»: Σκέψεις
πάνω σε μια
σημαίνουσα
νεανική δήλωση
του Νίκου
Καζαντζάκη**

Ελένη Κωβαίου

Πολύ μελάνι έχει χυθεί και θα εξακολουθήσει να χύνεται για τις διαπροσωπικές σχέσεις του Νίκου Καζαντζάκη με τις γυναίκες όσο και για τη θέση της γυναίκας στο έργο του. Η πένα της Γαλάτειας Καζαντζάκη έσταξε πρώτη πάνω στο ζήτημα αυτό, θίγοντας τις συζυγικές αδυναμίες του πρώην συζύγου της. Από τότε, ακολούθησε πλήθος μελετητών/τριών που ασχολήθηκε με το θέμα. Ο Καζαντζάκης ήδη από το 1912 –σε εποχές που οι αστές κυρίες, δυναμικά, διεκδικούσαν την ισοτιμία τους προς τους άνδρες–, κατέθεσε την ανάγκη που ένιωθε να απαλλαγεί από τη βαρύτερη αλυσίδα της γυναίκας για να βαδίσει ελεύθερος σε διαρκέστερες νίκες. Γιατί ωθήθηκε όμως σε μια τόσο βαρυσήμαντη όσο και «μονοκόμματη» δήλωση ο «Πέτρος Ψηλορείτης», αφήνοντας έξω την «Πετρούλα Ψηλορείτη» του και αντιμετωπίζοντας, έκτοτε, το κάθε θήλυ ως εμπόδιο στον ανήφορο του ίδιου και των ηρώων του; Στο παραπάνω ερώτημα θα προσπαθήσει να απαντήσει η παρούσα ανακοίνωση, υποδεικνύοντας τις εξαρτήσεις της δήλωσης του νεαρού συγγραφέα από τις φιλοσοφικές ιδέες που ο ίδιος ασπάστηκε κι ακολούθησε με σχετική συνέπεια, σε όλη τη διάρκεια του βίου του.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΟΜΙΛΙΩΝ

Έρωτας στην Κρήτη των αρχών του 20ου αιώνα: Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με την Kathleen Forde

Κωστής Κανάκης

Κατά τη διάρκεια της, γεμάτης και πλούσιας, ζωής του Νίκου Καζαντζάκη η γυναικεία μορφή διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο. Μεταξύ των γυναικών της ζωής του Καζαντζάκη ξεχωριστή θέση κατέχει η Kathleen Forde. Η Forde ήταν αρχικά η καθηγήτρια Αγγλικών του η οποία, στη συνέχεια, έγινε η πρώτη ερωμένη του όταν ο Καζαντζάκης ήταν σε ηλικία 19 ετών. Ο δεσμός τους κράτησε, με διαστήματα, από το 1902 έως το 1905 και η εμπειρία της ερωτικής τους σχέσης έδωσε στον Καζαντζάκη το υλικό για τη συγγραφή του πρώτου έργου του με τίτλο *Όφης και Κρίνο*. Η ταυτότητα της «καμπουρίτσας Ιρλαντέζας» από την *Αναφορά στον Γκρέκο* παρέμενε για χρόνια ένα άλυτο μυστήριο και, μόλις το 2002, μπόρεσε να ταυτοποιηθεί. Παρόλη την τότε ταυτοποίησή της και τον εντοπισμό κάποιων βασικών βιογραφικών στοιχείων της, πολλά στοιχεία τόσο για την ίδια την Forde όσο και για τη σχέση της με τον Καζαντζάκη παραμένουν στο σκοτάδι. Η παρούσα ανακοίνωση σκοπεύει, μέσα από την έρευνα σε πρωτογενές αρχαικό υλικό από την Κρήτη, Ιρλανδία και Αγγλία σε κείμενα του Καζαντζάκη και σε δημοσιευμένες δευτερογενείς πηγές, να φέρει στο φως νέα στοιχεία σχετικά με την ιδιαίτερη για τη ζωή του Καζαντζάκη αυτή γυναίκα. Μέσα από τον συνδυασμό αυτών των πηγών και με την αξιοποίηση μεθοδολογικών «εργαλείων» της μικροϊστορίας θα προσπαθήσει να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: ποια ακριβώς ήταν η Kathleen Forde και η οικογένειά της; Πώς βρέθηκε στην Κρήτη και πώς συνέχισε τη ζωή της μετά την παρουσία της στο νησί; Πώς εξελίχθηκε σταδιακά η σχέση της με τον Καζαντζάκη και τέλος, πώς το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο μιας Κρήτης που μετέβαινε από την Οθωμανική περίοδο στην περίοδο της Αυτονομίας επέδρασε στη σχέση Καζαντζάκη-Forde;

Η σχέση Γαλάτειας και Καζαντζάκη τα πρώτα χρόνια στο Ηράκλειο: η μαρτυρία ενός αυτόπτη

Τασούλα Μ.
Μαρκομιχελάκη

Στη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη φυλάσσεται –από δωρεά του αείμνηστου Μενέλαου Παρλαμά– ένα ανέκδοτο αυτόγραφο κείμενο αυτοβιογραφικού χαρακτήρα του αδελφού της Γαλάτειας Καζαντζάκη Λευτέρη Αλεξίου και φέρει τον τίτλο «Κρητικό Χρονικό των πολέμων και των κατοχών». Το «Χρονικό», έκτασης περίπου 550 σελίδων μικρού μεγέθους, καλύπτει την περίοδο από το 1890, οπότε ο συντάκτης του κάνει αναφορά στις πρώτες παιδικές αναμνήσεις από τη ζωή στο «Μεγάλο Κάστρο» έως τα πρώτα μετακατοχικά χρόνια όταν, μεγάλος πια σε ηλικία και έχοντας χάσει τη σύζυγό του, κάνει έναν «Απολογισμό του Δεύτερου Μεγάλου Πολέμου» και αναλογίζεται τις «Συνέπειες και Σπαραγμούς» του. Στο κείμενο αυτό υπάρχει μία ακόμη –άγνωστη μέχρι σήμερα– μαρτυρία για τη σχέση του Καζαντζάκη με τη Γαλάτεια και τις μυστικές συναντήσεις τους στον γεωπονικό κήπο της γενέτειράς τους, στις οποίες ήταν παρών και ο έφηβος Λευτέρης. Ο συγγραφέας περιγράφει τον χαρακτήρα του νεαρού Καζαντζάκη, τις αντιδράσεις της Γαλάτειας στις συμπεριφορές του και τα αισθήματα που καταλάβαινε ότι έτρεφαν μεταξύ τους. Στη συνέχεια, γίνονται αναφορές και στη ζωή τους στην Αθήνα, όταν ο Λευτέρης ήταν φοιτητής και τους επισκεπτόταν. Δεν είναι η πρώτη φορά που διαβάζουμε γι' αυτές τις συναντήσεις και για τη ζωή του ζεύγους στην Αθήνα. Τις έχει περιγράψει αναλυτικότερα η Έλλη Αλεξίου στη βιογραφία του Καζαντζάκη με τον τίτλο *Για να γίνει μεγάλος* (Εκδ. Καστανιώτη, 1978) και, πρόσφατα, έγιναν αντικείμενο μυθοπλασίας από τον Βαγγέλη Ραπτόπουλο στο μυθιστόρημά του *Ανέγγιχτη* (Εκδ. Κέδρος, 2022). Με την ευκαιρία της παρούσας ανακοίνωσης, θα παρουσιαστεί για πρώτη φορά δημοσίως το «Χρονικό» του Λευτέρη Αλεξίου πριν από την επικείμενη έκδοσή του, και στη συνέχεια θα εστιάσουμε στις όψεις της σχέσης του Καζαντζάκη με την πρώτη του σύζυγο, όπως τις θυμάται ή θέλει να τις παρουσιάσει ο συγγραφέας.

Νίκος και Γαλάτεια Καζαντζάκη: Το ανατρεπτικό ζευγάρι των ελληνικών γραμμάτων

Χριστίνα
Τσαμουρτζή

Μέσω της εργασίας αυτής θα μελετηθεί η πολυεπίπεδη σχέση του Νίκου Καζαντζάκη και της Γαλάτειας Αλεξίου- Καζαντζάκη, όπως αυτή αποτυπώθηκε στα έργα τους. Η σχέση τους υπήρξε ταυτόχρονα πνευματική, λογοτεχνική, σε μικρότερο βαθμό ερωτική-συζυγική, ωστόσο παρέμειναν σύντροφοι ως το τέλος της ζωής τους. Η μορφή της Γαλάτειας κατείχε εξέχουσα θέση στο έργο του Καζαντζάκη. Το πρώτο του έργο ήταν αφιερωμένο σε εκείνη. Διατηρούσαν πυκνή αλληλογραφία. Εξακολουθούσαν να μελετούν ο ένας τα έργα του άλλου, ακόμη και μετά την επίσημη λήξη του έγγαμου βίου τους. Σε μία εποχή ιδιαίτερα συντηρητική τόλμησαν να συμβιώσουν ελεύθερα, αγνοώντας τις κοινωνικές συμβάσεις και προσπάθησαν να εξισορροπήσουν τις τόσο διαφορετικές και παράλληλα τόσο όμοιες κοσμοθεωρίες τους. Παρά την αντίληψη ότι ο Νίκος Καζαντζάκης δεν αγάπησε πραγματικά καμία από τις γυναίκες με τις οποίες σχετίστηκε, θα υποστηρίξουμε ότι στην περίπτωση της Γαλάτειας Αλεξίου-Καζαντζάκη κάτι τέτοιο δεν ίσχυε. Ο δεσμός τους παρέμεινε άρρηκτος, ακόμη και όταν ζούσαν χωριστά, ακόμη και όταν εμφανίζονταν άλλα πρόσωπα στις ζωές τους. Η Γαλάτεια υπήρξε, ίσως, η μόνη γυναίκα η οποία κατόρθωνε να συγκεντρώνει όλες τις αρετές που θαύμαζε και επιζητούσε ο Καζαντζάκης. Με αφορμή την περίπτωση των δύο λογοτεχνών, την τόσο ξεχωριστή και πρωτόγνωρη για την ελληνική κοινωνία των αρχών του 20ου αιώνα, θα επιχειρηθεί μία ευρύτερη σκιαγράφηση του κοινού –και όχι μόνο– βίου τους. Η ιστορία τους δύναται να χρησιμεύσει ως ένα από τα πρώτα βήματα στην αλλαγή νοοτροπίας και αντίληψης σε θέματα οικογένειας, συζυγικής αφοσίωσης, πίστης και ισότητας των φύλων. Μία ιστορία η οποία, πόρρω, απείχε από το να γίνει αποδεκτή και να βρει μιμητές στην εποχή της. Ασκεί, όμως, έντονη γοητεία στους μελετητές του έργου τους και της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, ιδωμένη από κοινωνική πλευρά.

Νέες γνώσεις για τον «πύρινο κύκλο»

Hans-Ulrich Seifert

Για τις σχέσεις του Καζαντζάκη με τις πέντε Πολωνέζες του «πύρινου κύκλου» όπως ο ίδιος τον αποκαλούσε, των πολιτικά αριστερών Εβραίων γυναικών από το Λοτζ τις οποίες γνώρισε στο Βερολίνο το 1922, πληροφορούμαστε μέσα από λίγες επιστολές και ημερολογιακές εγγραφές που δημοσίευσαν η Ελένη Σαμίου και ο Παντελής Πρεβελάκης μετά τον θάνατό του. Οι μεταγενέστεροι βιογράφοι και κριτικοί βασίζονται, ουσιαστικά, σε αυτό το υλικό. Το ίδιο ισχύει και για τη γνωριμία του με την Elsa Lange –η οποία προερχόταν από προτεσταντικό-πιετιστικό περιβάλλον– που έγινε λίγο αργότερα κατά τη διάρκεια μιας αναρρωτικής παραμονής στο Dornburg an der Saale. Ωστόσο, το Μουσείο Καζαντζάκη στη Μυρτιά διασώζει μεγάλο αριθμό επιστολών της Rahel Lipstein και της Elsa Lange προς τον Καζαντζάκη –και μικρότερο που απευθύνονται στον Καζαντζάκη από την Itka Horowitz και την Dina Matus–, οι οποίες καθιστούν δυνατή τη διαμόρφωση μιας πολύ πιο διαφοροποιημένης εικόνας για τις επιρροές που άσκησαν οι γυναίκες αυτές στη σκέψη και τη γραφή του Έλληνα συγγραφέα. Το διαθέσιμο υλικό στα γερμανικά και γαλλικά, περίπου 800 φύλλα, παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό απαρατήρητο για πολλά χρόνια λόγω της ανομοιογένειάς του και της, όχι πάντα εύκολης, αποκρυπτογράφησης του. Χάρη στην ευγένεια του μουσείου της Μυρτιάς, ο υπογράφων μπόρεσε να μεταγράψει και να σχολιάσει όλες τις επιστολές τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Όλες οι απομαγνητοφωνήσεις και τα σχόλια διατίθενται δωρεάν στο μουσείο για ανάλυση από άλλους μελετητές. Στην προτεινόμενη διάλεξή μου για το συνέδριο, η έμφαση θα δοθεί στην παρουσίαση εκείνων των περιεχομένων των επιστολών που συνδέονται άμεσα με τα έργα του Καζαντζάκη και γράφονταν εκείνη την εποχή, ιδίως της Ασκητικής για την έκδοση του οποίου στον περίφημο εκδοτικό οίκο του Eugen Dietrich στην Ιένα, αγωνίστηκε σθεναρά –δυστυχώς όμως ανεπιτυχώς– η Elsa Lange και για τη μετάφραση και διάδοση του οποίου στην Πολωνία και τη Ρωσία εργάστηκαν οι Rahel

Lipstein και Itka Horowitz. Η Rahel Lipstein έβαλε το κείμενο του Καζαντζάκη να διαβαστεί σε κομμουνιστικούς κύκλους ανάγνωσης στο Λοτζ. Η Elsa Lange, η οποία περίμενε τον Καζαντζάκη το καλοκαίρι του 1924 στο σπίτι της Enrichetta Pucci στην Ασίζη, ενώ εκείνος βρισκόταν στην Ελλάδα και γνώρισε την Ελένη Σαμίου, έγραψε ένα κείμενο από φεμινιστική σκοπιά για την Κιάρρα της Ασίζης, παράλληλα με την απεικόνιση του Φραγκίσκου της Ασίζης που γράφτηκε εκείνη την εποχή. Οι ακόμη αδημοσίευτες επιστολές προσφέρουν επίσης νέες πληροφορίες για την εν μέρει πατερναλιστικά αποφασιστική στάση του Καζαντζάκη απέναντι στις γυναίκες αλλά, από την άλλη πλευρά, δείχνουν και τις ανασφάλειες και την αυτοπεποίθησή του στην αντιμετώπιση του αντίθετου φύλου.

Η γυναίκα του Όφης και κρίνο

Ηλίας Κολοκούρης

Το πρώτο έργο του Νίκου Καζαντζάκη *Όφης και Κρίνο* κυκλοφορεί στα τέλη του 1905, αφιερωμένο στην αινιγματική γυναίκα Τοτώ. Ο μύθος του έργου είναι απλός και σύντομος. Το περιεχόμενο και το θέμα εκρηκτικά ερωτικό και αισθησιακά νοσηρό. Ένας νεαρός ζωγράφος, που συμβολίζεται με τον «Όφι», καταγράφει στο ημερολόγιό του τη δημιουργία ενός πίνακα, την ερωτική εμμονή για τη σύντροφό του, το «Κρίνο». Η διακαής επιθυμία να δημιουργήσει μα και να την τιμωρήσει για τον πόθο που του προκαλεί δεσπόζει στο έργο. Το αμόλυπτο θα διαβρώσει το δηλητηριώδες καθώς, από την ένωση γίνονται οι δυο τους «ένα πρόσωπο, μια προμετωπίδα στην οποία καταρρίπτονται με τη συνύπαρξή τους τα όρια όμορφου και άσχημου, ελκυστικού και απωθητικού, καλού και κακού». Το έργο έχει αναλυθεί με βάση τη βιογραφία του Καζαντζάκη. Στην πρώτη πειρατική επανέκδοση (Εκδόσεις Γλάρος, 1974, πρόλογος Έλλης Αλεξίου) το «Κρίνο» θεωρήθηκε ως συμβολική απεικόνιση της πρώτης συζύγου του Καζαντζάκη: η Τοτώ ήταν η Γαλάτεια Αλεξίου. Η επανέκδοση αποσύρθηκε ως σκανδαλώδης. Σχεδόν τριάντα χρόνια αργότερα, το 2002 το παρθενικό μυθιστόρημα, υπογεγραμμένο με το ψευδώνυμο Κάρμα Νιρβαμή επανεκδίδεται με σημειώσεις και σχόλια του Πάτροκλου Σταύρου. Συνδυάζοντας στοιχεία από την αυτοβιογραφία του Καζαντζάκη *Αναφορά στον Γκρέκο*, με αρχειακό υλικό –χειρόγραφα σημειώματα της Καθλίν Φορντ, καθηγήτριας αγγλικών του Καζαντζάκη– στην έκδοση αποδεικνύεται πως η Τοτώ είναι ο παρθενικός έρωτας του νεαρού Ηρακλειώτη, η «Ιρλαντέζα». Εύλογες και οι δύο ερμηνείες καθώς, ο Καζαντζάκης πράγματι αναμειγνύει αυτοβιογραφικά στοιχεία με μυθοπλασία στα μεταγενέστερα μυθιστορήματά του. Στην παρούσα ανακοίνωση στόχος είναι να αποφύγουμε την «αυτοβιογραφική» ανάλυση του μυθιστορήματος και, εντάσσοντάς το στο ρεύμα του Αισθητισμού και του Νεοσυμβολισμού να ανιχνεύσουμε άλλως τις πηγές της συγγραφής. Θα θέλαμε να αποδείξουμε πως δεν πρόκειται για αμφίθυμη εκπροσώ-

πηση των γυναικών, ούτε για μισογυνισμό. Ήδη ο Poulakidas βρίσκει πως το έργο οργανώνεται βάσει της σειράς πινάκων του Alphonse Mucha «Les Saisons», (1896). Εμείς σκοπεύουμε να εξετάσουμε τα στοιχεία της Αρχαιότητας που βρίσκονται διακειμενικά στο έργο. Γιατί επιλέγει να το υπογράψει ως Κάρμα Νιρβαμή; Μελετά αρχαίους Έλληνες συγγραφείς κατά την συγγραφή; Συνδιαλέγεται μαζί τους και με τη θέση που εκείνοι δίνουν στη γυναίκα; Η θέση της γυναίκας στον αρχαίο ελληνικό μύθο επηρεάζει τη θέση της γυναίκας στο *Όφης και Κρίνο*; Ποιους αρχαιολογικούς τόπους, ποιας γυναίκας αφηγείται περιγράφοντας; Ποια έργα από τον χώρο της ζωγραφικής, της γλυπτικής και της μουσικής τον επηρεάζουν; Θα ήταν σκόπιμη μία συσχέτιση των άλλων κειμένων που υπογράφει ως Κάρμα Νιρβαμή με το *Όφης και Κρίνο*; Συνδιαλέγεται με τη γυναίκα ως σύμβολο σε πρωιμότερα κείμενα του Νεοελληνικού Αισθητισμού ή γράφει όσα βιώνει με τη Γαλάτεια ή την Καθλίν Φορντ ως σύντροφο; Η έμφαση της έρευνάς μας εντοπίζεται στην κλασική ελληνική και λατινική γραμματεία. Αναλύουμε το μυθιστόρημα με ιστορικοφιλολογική σκοπιά. Ως μεθοδολογικά εργαλεία χρησιμοποιούμε αφ' ενός τη μέθοδο του λογοτεχνικού παλίμψηστου και αφ' ετέρου την προσέγγιση της διακαλλιτεχνικότητας.

Στοιχεία για την εβραϊκή ταυτότητα της Rachel Lipstein-Minc

Γιάννης Δημητρακάκης

Γεννημένη στο Λοτζ της Πολωνίας το 1899, πόλη με πολυπληθή εβραϊκή παρουσία, η Rachel Lipstein-Minc ήρθε στο Βερολίνο για σπουδές, ακολουθώντας τη διαδρομή μεγάλου αριθμού Εβραίων που μετακινήθηκαν την ίδια εποχή από την Ανατολική Ευρώπη στη Γερμανία (για τον πολιτισμικό ρόλο που διαδραμάτισαν οι Εβραίοι αυτοί στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης βλ. Michael Brenner, *The Renaissance of Jewish Culture in Weimar Germany*, 1996). Χάρη στη γνωριμία του με την Πολωνοεβραία φοιτήτρια και τον κύκλο της, ο Καζαντζάκης ήρθε για πρώτη φορά σε επαφή με τη ζωντανή παράδοση του εβραϊσμού της Ανατολικής Ευρώπης. Αλλά για ποιον ακριβώς εβραϊσμό μιλάμε; Στην ανακοίνωσή μου θα επιχειρήσω να ορίσω μερικά από τα θρησκευτικά, και ευρύτερα πολιτισμικά, στοιχεία που συγκροτούν την εβραϊκότητα της Rachel Lipstein-Minc, στηριζόμενος στα τεκμήρια που διαθέτουμε για τη σχέση της με τον Καζαντζάκη, στο δημοσιευμένο έργο της, αλλά και σε μαρτυρίες τρίτων –λόγου χάρη του Elie Wiesel– για την προσωπικότητά της.

Οι γυναικείες μορφές της Χρυσούλας και της Νόρας στις *Σπασμένες ψυχές*: Οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος

Πετροπούλου Αναστασία

Η καταλυτική παρουσία του γυναικείου φύλου στη ζωή και στο έργο του Καζαντζάκη γίνεται αντιληπτή ήδη από την αρχή της συγγραφικής του πορείας. Έχοντας αναχωρήσει για το Παρίσι και όντας εικοσιπέντε μόλις ετών, γράφει το 1908 τις *Σπασμένες ψυχές*. Αν και αρκετά παραγνωρισμένο, το δεύτερο αυτό μυθιστόρημά του τοποθετεί τη γυναίκα σε τέτοια θέση ώστε, όχι μόνο να φωτίζεται ένα ευρύ φάσμα των ψυχικών της διακυμάνσεων, αλλά και να διαγράφονται με αρκετή λεπτομέρεια οι επιδράσεις που δύναται να ασκήσει στο περιβάλλον της. Δύο από τις τέσσερις σπασμένες ψυχές που παρουσιάζονται στην αφήγηση είναι γυναικείες φιγούρες, η Χρυσούλα και η Νόρα οι οποίες, μαζί με τον πρωταγωνιστή Ορέστη κλείνονται σε ένα ιψενικό τρίγωνο. Πρόκειται για δύο αντικρουόμενες θεωρήσεις της γυναικείας φύσης στα πλαίσια ενός μανιχαϊκά δομημένου μυθιστορήματος, εκ των οποίων η πρώτη –όπως είναι φανερό και από το όνομά της– έχει χρυσή καρδιά, γίνεται κατεξοχήν σύμβολο της αγάπης, του φωτός και ως «αδερφή με τις Παρθένες εκείνες στ' ανάγλυφα των Παναθηναίων» θυμίζει το ρόδο το αμάραντο, την Παναγία. Αντιθέτως, η Νόρα ως μοιραία και σεξουαλικά απελευθερωμένη γυναίκα, συγκρίνεται με ρόδο που άγγιξαν πολλά χέρια ενώ εντοπίζονται αναλογίες, μεταξύ άλλων, με δύο βιβλικές φιγούρες, τη Δαλιδά και τη Σαλώμη. Μολονότι αντικατοπτρίζουν η μία τον παράδεισο και η άλλη τον μεταπτωτικό κόσμο της αμαρτίας ως κρίνο και όφεις αντίστοιχα, τα κοινά σημεία τους είναι η εσωτερική δυσαρμονία που τις διακατέχει και ο έμφυτος φεμινισμός τους. Ο τελευταίος, μάλιστα, αποτελούσε προφανώς μία από τις επιδράσεις που άσκησε στη ζωή του Καζαντζάκη η γυναίκα στην οποία αφιέρωσε το συγκεκριμένο έργο, τη δυναμική Πετρούλα Ψηλορείτη (Γαλάτεια Αλεξίου). Η παρούσα μελέτη διεισδύοντας στους ρόλους των δύο αυτών γυναικών επιδιώκει να αναδείξει ακόμη και μέσα από τις συναισθηματικές «παραφωνίες» της σοπράνο Χρυσούλας και της μέτζο σοπράνο Νόρας την αξία των *Σπασμένων ψυχών* στην ελληνική και όχι μόνο λογοτεχνία.

Η γυναικεία παρουσία σε νεανικές «ανθολογίες» του Νίκου Καζαντζάκη

Παρασκευή Βασιλειάδη

Είναι γνωστό πως στον κύκλο των στενών και φιλικών σχέσεων του Νίκου Καζαντζάκη βρέθηκαν στη διάρκεια της ζωής του σημαντικές δημιουργοί ή γυναίκες από διάφορους επαγγελματικούς χώρους. Οι δυναμικές προσωπικότητές τους τον ελκύουν και κερδίζουν την εμπιστοσύνη του δημιουργώντας σχέσεις αμοιβαίας εκτίμησης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η νομικός Αγνή Ρουσοπούλου, με πλούσια δράση στο γυναικείο κίνημα και στην πολιτική γενικότερα, στην οποία εμπιστεύθηκε τα νομικά θέματα που σχετίζονταν κυρίως με την έκδοση και τη διαχείριση του έργου του στην Ελλάδα. Επιπλέον, τα σημειωματάρια του συγγραφέα αναδεικνύονται σε μια πλούσια πηγή από την οποία μπορεί να αντλήσει κανείς σημαντικές πληροφορίες που φωτίζουν τη βιογραφία και την εργογραφία του. Η καταγραφή και αποδελτίωση των περιεχομένων των σωζόμενων σημειωματάρων έφερε στο φως ιδιόχειρες ανέκδοτες «ανθολογίες» του Νίκου Καζαντζάκη στις οποίες περιλαμβάνονται, κυρίως, είτε ολόκληρα είτε αποσπάσματα ποιημάτων. Οι «ανθολογίες» αυτές παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον όχι μόνο για το γεωγραφικό εύρος των προσώπων που ανθολογούνται –κυρίως γαλλικά, συχνά ελληνικά, αλλά ακόμα και περσικά– αλλά και τη χρονική έκταση που καλύπτουν (από την αρχαιότητα έως την εποχή του). Η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει αρχικά να παρουσιάσει τις εν λόγω «ανθολογίες», οι οποίες χρονολογούνται κυρίως στις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και σώζονται στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης και στο αρχείο των εκδόσεων Καζαντζάκη και αφετέρου την εκπροσώπηση των γυναικών δημιουργών μέσα σε αυτές, φωτίζοντας αυτήν τη σχετικά άγνωστη πτυχή του συγγραφέα. Ανάμεσα στα πρόσωπα που περιλαμβάνει στις ανθολογίες του βρίσκονται γυναίκες πρωτοπόρες που άφησαν το στίγμα τους με το έργο και τη δράση τους, όπως: Anna Comtesse Mathieu de Noailles, George Sand (Aurore Dupin), Marceline Desbordes-Valmore, Elizabeth Akers, Lucie Delarue-Mardrus, Σαπφώ, Γαλάτεια Καζαντζάκη, Μέλιτση Λογοθέτη, Λιλίκα Μπέτσικα κ.ά.

Η παρουσία της γυναίκας στο πρώτο έργο του Νίκου Καζαντζάκη, *Όφεις και Κρίνο* και στο τελευταίο, *Αναφορά στον Γκρέκο*

Γεωργία Χαριτίδου

Οι γυναικείες μορφές στο έργο και στη ζωή του Ν. Καζαντζάκη είναι πολλές. Στη συγκεκριμένη μελέτη θα επιδιωχθεί η προσέγγιση της γυναικείας παρουσίας σε δύο βιβλία του, στο *Όφεις και Κρίνο*, το νεανικό «πρωτόλειο» έργο του που το χαρακτηρίζουν ερωτικό μυθιστόρημα, και στο τελευταίο, *Αναφορά στον Γκρέκο* στο οποίο, όπως επισημαίνει ο ίδιος ο συγγραφέας, θα βρει ο αναγνώστης «την κόκκινη γραμμή, καμωμένη από στάλες αίμα που σημαδεύει την πορεία του ανάμεσα στους ανθρώπους, στα πάθη και στις ιδέες». Πρόκειται για «τις κόκκινες πατημασιές που αφήκε το ανηφόρισμά του», ο «Ανήφορός» του. Στα δύο έργα με συγκριτική θεώρηση, μέσω των συνδέσεών τους, των διαφορών, των σχετικών ερμηνειών, θα αναζητηθεί η πορεία του Καζαντζάκη ανάμεσα στις γυναίκες, «οι πατημασιές του», ο «Ανήφορός» του, από την νεανική ηλικία μέχρι το καταστάλαγμα της ωριμότητας, σε σχέση με τη γυναίκα.

Τα θηλυκά θεατρικά πρόσωπα στο θέατρο του Καζαντζάκη: Από τη διεκδίκηση στην υποταγή (και την κρυφή εξέγερση)

Κυριακή Πετράκου

Ο Καζαντζάκης, στα πρώιμα έργα του (1905-1910), πειραματίστηκε με σύγχρονα θέματα και ρεαλιστικό ή συμβολικό ύφος. Σ' αυτά, μέσα στο ρεύμα του παγκόσμιου θεάτρου, έκανε την εμφάνισή του και το γυναικείο ζήτημα υπό τη μορφή των κύριων διεκδικήσεων, δηλαδή της ερωτικής ελευθερίας και της ανεξαρτησίας μέσω του επαγγέλματος (*Ξημερώνει* [1906], «Φασγά» [1907]). Κατόπιν στράφηκε στο ποιητικό θέατρο και στην τραγωδία (εκτός μιας και μοναδικής κωμωδίας) και έμεινε σταθερός στο είδος αυτό έως το τέλος. Παρότι ορισμένες από τις τραγωδίες του έχουν ακόμα και χορό που, γενικώς, είχε πάψει να εμφανίζεται στις μοντέρνες τραγωδίες, στην ανάλυση αποκαλύπτεται σύγχρονη σκέψη και υποδηλώσεις. Ωστόσο οι γυναίκες του λόγω των ιστορικών και μυθολογικών θεμάτων, αναγκαστικά, φαίνονται να ανήκουν στην ιστορική και μυθολογική παράδοση, δηλαδή να αποτελούν το «δεύτερο φύλο». Ομοίως όμως, στην ανάλυση αποκαλύπτεται μεν η υποταγή τους στον άντρα ή στον Χριστό ή σε κάποια άλλη γνωστή φιγούρα, στον Βούδα λ.χ. («Χριστός» [1927], «Μέλισσα» [1937], «Ιουλιανός ο παραβάτης» [1939], «Κούρο» [1948], «Βούδας» [1922-1956]) κ.α., σε κάποια όμως υφέρει η διαμαρτυρία και η κρυφή εξέγερση που οδηγεί, μάλιστα, και σε μοιραίες πράξεις. Στο μελέτημα αυτό θα γίνει μια περιδιάβαση σε ορισμένα από αυτά (όλα είναι 20), τα οποία διαθέτουν τέτοιους δεσπόμενους γυναικίους ρόλους.

Έλλη Λαμπρίδη: Η λίοπαρδη της Οδύσσειας

Κωνσταντίνος
Γαρίτσης

Στην *Οδύσσεια* ο Νίκος Καζαντζάκης, μέσω του νέου Οδυσσέα, θέλησε να ενσαρκώσει τη δική του πνευματική οδύσσεια. Έτσι, γύρω από τον Οδυσσέα-Καζαντζάκη εμφανίζονται πρόσωπα που σημάδεψαν την πορεία και τις ιδέες του: ο Βούδας και ο Λένιν, ο Μπερξόν και ο Σπέγκλερ, αλλά και η Ραχήλ Λίπσταϊν και η Έλλη Λαμπρίδη. Τον Αύγουστο του 1927, ο Καζαντζάκης γράφει στη Λαμπρίδη και της εκμυστηρεύεται πως, μέσα από τη μορφή μιας λεοπάρδαλης, θα την ενέτασσε στο έπος που ετοίμαζε. Η λεοπάρδαλη αυτή θα είναι η μόνη συντροφιά του Οδυσσέα: θα είναι πάντα μαζί του στην έρημο, στην άσκησή του, και στην καταστροφή της πολιτείας του. Μέσα από το αφηγηματικό παιχνίδι της *Οδύσσειας*, θα θέλαμε να παρουσιάσουμε το κομμάτι εκείνο που αναφέρεται στις πολλαπλές εσωτερικές εστιασεις πάνω στην προσωπικότητα της Έλλης Λαμπρίδη.

Γυναικείες μυθικές μορφές της ομηρικής *Οδύσσειας* στην *Οδύσσεια* του Νίκου Καζαντζάκη

Αθανασία Ψαρουλάκη

Ο Καζαντζάκης, αρκετά συχνά, επιλέγει να χρησιμοποιήσει ως κεντρικούς ήρωες στο έργο του –ειδικά στο ποιητικό και το θεατρικό– μορφές της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, όπως στις τραγωδίες του με αρχαία θέματα, στην τριλογία «Προμηθέας Πυρφόρος, Δεσμώτης, Λυόμενος», «Κούρος» και «Οδυσσέας», αλλά και στο κορυφαίο ποιητικό του έργο, την *Οδύσσεια*. Στην *Οδύσσεια* ανάμεσα στις γυναικείες μορφές που κατέχουν έναν σημαντικό ρόλο όπως η Κρινώ, η Φίδα και η Δίχτεννα, κόρες του βασιλιά Ιδομενέα στην Κρήτη, η Ράλα η επαναστάτρια στην Αίγυπτο, η Μαργαρώ η φημισμένη ιερόδουλη και άλλες, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι γυναικείες μυθικές μορφές που πρωταγωνιστούν, αντιστοίχα, στην ομηρική *Οδύσσεια*. Η Ελένη, πρωτίστως, η Πηνελόπη και η Ναυσικά, μορφές της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας με ευρύτερο συμβολισμό στον Όμηρο που, ως κοινοί τόποι και πρότυπα, ενέπνευσαν λογοτέχνες και καλλιτέχνες διαχρονικά, παρουσιάζονται και στην καζαντζακική *Οδύσσεια*, έχοντας όμως έναν διαφορετικό χαρακτήρα και συμβολισμό από αυτόν στην *Οδύσσεια* του Ομήρου. Το ίδιο ισχύει και για τις δευτερεύουσες θεές, μάγισσες ή νεράιδες κατά τη μυθολογία, που συνδέθηκαν με τον ομηρικό Οδυσσέα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, όπως η Κίρκη και η Καλυψώ που αναφέρονται, επίσης, και στο ποίημα της *Οδύσσειας* του Ν. Καζαντζάκη. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με αυτές τις μυθικές γυναικείες μορφές, όπως απεικονίζονται από τον Καζαντζάκη, σ' έναν διαφορετικό χρόνο αλλά όχι τόπο, σε μια προσπάθεια να διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Καζαντζάκης, από τη δική του οπτική γωνία, βλέπει και ερμηνεύει αυτές τις ομηρικές γυναικείες μορφές και χαρακτήρες, πλάθοντας τις δικές του ηρωίδες. Επιπλέον, το πώς, κρατώντας το μυθικό μοτίβο, τον πυρήνα τους θα λέγαμε, τις εντάσσει λειτουργικά στην *Οδύσσειά* του, με βάση τις πνευματικές αναζητήσεις και το φιλοσοφικό υπόβαθρο της δικής του κοσμοθεωρίας.

Νίκου Καζαντζάκη, "Αγία Τερέζα", σα μέλισσα η ψυχή στο πλάνο μέλι: Από τον πειρασμό στη λύτρωση

Χαρούλα Βερίγου-Μπάντιου

Από το βιβλίο του Νίκου Καζαντζάκη *Τερτσίνες*, επιλέχτηκε το ποίημα «Αγία Τερέζα». Για μία ακόμη φορά, η ματιά του Καζαντζάκη δείχνει την αξία της εξάσκησης της αρετής που, αφού ξεγυμνώσει σάρκα και ύλη αναζητώντας την ουσία, οδηγεί την αγία στην ελευθερία. Τα έντονα αλληγορικά στοιχεία, μέσα από τα οποία υποδηλώνεται κάτι διαφορετικό από αυτό που παρουσιάζεται αρχικά, ίσως και με κάποια ειρωνεία απέναντι στον μοναχικό βίο, αποτελούν τροφή για σκέψη. Η βαθιά προσήλωση όμως σε έναν σκληρό αγώνα στερήσεων με σκοπό τη σωτηρία, είναι θέμα προς συζήτηση. Στην παρούσα ανακοίνωση προσεγγίζονται οι γυναικείες μορφές, μοναχές που περιφέρονται στην παγωνιά της Καστίλιας, με εξέχουσα αυτήν της αγίας Τερέζας οι οποίες, ασκούμενες σε στέρηση, περισυλλογή και προσευχή ελπίζουν στη μεταθανάτια ανταμοιβή. Στην πρόκληση του πειρασμού, κορυφαία στιγμή του ποιήματος, προσωποποιείται η έννοια της ηδονής και όλα υπενθυμίζουν τη θετική όψη της κοσμικής ζωής. Ρήματα όπως «μέθυσε», «σοφιλιάζω», «χαίρεστε», «βύζαινε» αποκτούν βαρύτητα, καθώς η ηδονή από νοερή απόλαυση κορυφώνεται στην εκστατική ενατένιση του Θεού: «μέθυσε ο νους, οι κόρφοι ανθούν οι στείροι», «τόσο γλυκά μαζί σου σοφιλιάζω», «γυναίκες, άντρες, χαίρεστε όξω νόμου», «αφράτο βύζαινε Χριστό μωρέλι» κ.ά. Με αποκορύφωμα την επανάσταση της στέρησης, η σάρκα αξιώνει την αντρική παρουσία, παραμένει όμως, εντέλει, στον αγώνα που οδηγεί στη λύτρωση. Το πνεύμα τρέφει η ελπίδα του θανάτου, προκειμένου να ενωθεί ολοκληρωτικά με τον Θεό. Μήπως όμως, δεν είναι η σκληρή άσκηση το απόλυτο αγαθό στη μοναστική ζωή, και εφόσον υπόκειται σε τόσο δυνατό πειρασμό, μπορεί να έχει αυτάρκεια και τελειότητα; Στη διφορούμενη χαρά του έρωτα, ο οποίος από αισθητικός γίνεται πνευματικός, η αγία απαξιάει τη γήινη ευτυχία, καθώς τα μάτια της ψυχής είναι στραμμένα στον ουρανό και στην αθανασία.

Η γυναίκα-πειρασμός από το *Ο Φτωχούλης του Θεού* στο *Άνθρωποι και Υπεράνθρωποι*

Πιθαρούλιου Στελλα

Συνδρομή στην έρευνα του θέματος της Γυναίκας στη ζωή και στο έργο του Καζαντζάκη φιλοδοξεί να είναι αυτή η εισήγηση όπου επιχειρείται η σύνδεση του προσώπου της Κλάρας με τη Γαλάτεια Καζαντζάκη, και μέσω αυτής, ολόκληρου του έργου *Ο Φτωχούλης του Θεού* του Νίκου Καζαντζάκη με το *Άνθρωποι και Υπεράνθρωποι* της Γαλάτειας Καζαντζάκη, ως σχέση δράσης και αντίδρασης. Όταν το 1957 το ζεύγος Καζαντζάκη λαμβάνει το *Άνθρωποι και Υπεράνθρωποι* από τη Γαλάτεια, η Ελένη το θεωρεί ένα «παράξενο δώρο» διότι το περιεχόμενο του βιβλίου ήταν υβριστικό προς τον άνθρωπο Καζαντζάκη. Η εργασία μου θα αποδείξει πως η Γαλάτεια «απάντησε» σε ένα μήνυμα του Καζαντζάκη που ο ίδιος είχε στείλει μέσα από το έργο *Ο Φτωχούλης του Θεού*. Ένα μήνυμα στο οποίο ήταν απολύτως αντίθετη. Για τον λόγο αυτό σκιαγράφησε μέσα από ένα «ρομάντζο» τη δική της εκδοχή σ' αυτή τη «συζήτηση» που άνοιξε ο πρώην σύζυγός της. Ο Καζαντζάκης θορυβημένος από την επιδείνωση της υγείας του, συνειδητοποιεί την έλευση του βιολογικού του τέλους. Έτσι, το 1953 γράφει τον *Φτωχούλη του Θεού*, μέσα από τον οποίο δικαιολογεί, έμμεσα, τις δικές του επιλογές: την έφεση στην ασκητική ζωή, τη διαρκή πάλη με τον Θεό και με τον πειρασμό της γυναίκας. Η εργασία μου θα εστιάσει στη Γαλάτεια όπως παρουσιάζεται στον *Φτωχούλη* υπό το προσωπείο της Κλάρας. Η σύνδεση αυτή τεκμηριώνεται από τις νύξεις οι οποίες παραπέμπουν στο πρόσωπό της, αλλά και από την προσθήκη της ερωτικής σχέσης της με τον Καζαντζάκη στη ζωή του Φραγκίσκου, κάτι που δεν υφίστατο στην πραγματική ζωή του Φραγκίσκου. Αυτά τα έμμεσα και άμεσα στοιχεία έφτασαν ως σήματα επικοινωνίας στη Γαλάτεια από τις πρώτες σελίδες του έργου, όπως θα επιδιώξω να δείξω. *Ο Φτωχούλης του Θεού* κυκλοφόρησε σε επιφυλλίδες από τις 6 Ιουνίου του 1954 και είναι σίγουρο πως η Γαλάτεια πήρε το μήνυμα που έστειλε ο πρώην σύζυγός της, γι' αυτό και στο περιεχόμενο του *Φτωχούλη* έρχεται να αντιπαραθέσει τον «αληθινό» Καζαντζάκη έτσι όπως τον έζησε εκείνη,

με την ψυχική και συναισθηματική του αναπηρία. Το δικό της «ρομάντζο» *Άνθρωποι και Υπεράνθρωποι* κυκλοφόρησε τον Δεκέμβριο του 1956. Για να δείξει στον πρώην σύζυγο πως η επικοινωνία επιτεύχθηκε, έστειλε προσωπικά το βιβλίο της στην Αντίμπ μετά τον Απρίλιο του 1957. Η Ελένη δεν κατάλαβε αυτό το «παράξενο δώρο». Ο Καζαντζάκης όμως, κατάλαβε.

Η γυναίκα στον Πρωτομάστορα του Νίκου Καζαντζάκη και η Τρισεύγενη του Κωστή Παλαμά: Διακειμενική προσέγγιση

Αντώνιος Σανουδάκης

Ο *Πρωτομάστορας* του Νίκου Καζαντζάκη είναι ένα δράμα που στηρίζεται στη γνωστή παραλογή για το «Γεφύρι της Άρτας». Θέμα με το οποίο ασχολήθηκαν και άλλοι συγγραφείς, όπως ο Ηλίας Βουτιερίδης και ο Παντελής Χορν. Υπόθεση του έργου είναι η γυναίκα του Πρωτομάστορα και ο εντοιχισμός της στο γεφύρι για να γίνει στέρεο. Στο έργο συναντώνται στοιχεία που θα υπάρξουν στα μεταγενέστερα βιβλία του Καζαντζάκη όπως η έννοια του ανώνυμου πλήθους «θεριστάδες», η θεϊκή παρουσία και το υπερφυσικό θεϊκό στοιχείο. Επίσης, συνυπάρχουν στοιχεία δομικά του αρχαίου ελληνικού θεάτρου (Χοροί) και «ιντερμέδιο» αναγεννησιακής μορφής. Η *Τρισεύγενη* επίσης, του Κωστή Παλαμά, είναι δράμα που εκδόθηκε το 1916. Κεντρικό πρόσωπο είναι η πανέμορφη γυναίκα, την οποία ο πατέρας της έχει περιορίσει στο σπίτι γιατί ερωτοτροπεί τη νύχτα με τον Πέτρο Φλώρο, ο οποίος έχει διαφορές με τον πατέρα της. Ο Καζαντζάκης και ο Παλαμάς διεξέρχονται διαφορετικά θέματα έχουν, όμως, μεταξύ τους εκλεκτική συγγένεια. Και οι δύο γυναίκες συνάπτουν ελεύθερες ερωτικές σχέσεις οι οποίες, για την εποχή τους, προκαλούν τις παραδοσιακές αντιλήψεις. Εκτός από επουσιώδη άλλα συγγενή στοιχεία, βασικό στοιχείο και των δύο έργων είναι η εκούσια θυσία και των δύο ηρωίδων, για χάρη του αγαπημένου τους.

Οι γυναικείοι χαρακτήρες στον Νίκο Καζαντζάκη και τον Κοσμά Πολίτη: Η περίπτωση των έργων «Φασγά» και *Εκάτη*

Στεφανία Κοφίνα

Η παρούσα ανακοίνωση, εκκινώντας από μία ευρύτερη ερευνητική απόπειρα προσέγγισης της πρώιμης θεατρικής παραγωγής του Νίκου Καζαντζάκη, επικεντρώνεται στην συνηθέταση του θεατρικού του έργου «Φασγά» (1907) και του μυθιστορήματος *Εκάτη* (1933) του Κοσμά Πολίτη, εστιάζοντας πιο συγκεκριμένα στους γυναικίους χαρακτήρες που εντοπίζονται στον πυρήνα αμφότερων των έργων. Επιδίωξη αποτελεί, μέσα από τον διάλογο που συνάπτουν θεματικά τα εν λόγω έργα, να αναδειχθούν οι αξιοσημείωτες συγκλίσεις –όπως αυτές αρθρώνονται βάσει των ειδολογικών επιταγών της δραματουργίας και του μυθιστορήματος αντίστοιχα– τόσο σε επίπεδο πλοκής όσο και δόμησης των χαρακτήρων. Γύρω από τους ανδρικούς πρωταγωνιστικούς χαρακτήρες που, μέσα στη δίνη των υψιπετών διανοητικών τους ενασχολήσεων, αναζητούν ακόρεστα τη θρυαλλίδα που θα τους εξάψει το ενδιαφέρον και θα τους βγάλει από το συγγραφικό και βαθύτερα υπαρξιακό τέλμα τους, αναπτύσσονται σε δορυφορική τροχιά οι γυναικείες φιγούρες που θα μας απασχολήσουν. Μετέωρες ανάμεσα στον παραδοσιακά επιβεβλημένο συζυγικό ρόλο, με τον οποίο η κοινωνία τις έχει επιφορτιστεί, και την ανάγκη του αυτοπροσδιορισμού και της απελευθέρωσης, κάθε μία από αυτές, στον αστερισμό του συσχετισμού της με τον άνδρα πρωταγωνιστή, θα διαγράψει τη δική της ατομική πορεία είτε προς την αυτοκαταστροφή της είτε προς την αυτοπραγμάτωση και χειραφέτησή της. Μέσα από την προοπτική του αισθητισμού και του νιτσεικού απόηχου που διαπερνά και τις δύο, προς μελέτη, περιπτώσεις, φαίνεται να αρθρώνεται το γυναικείο ζήτημα, το οποίο αποκτά ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον αν λάβουμε υπόψη ότι διατυπώνεται από άνδρες συγγραφείς, στο έργο των οποίων συχνά –αλλά εσφαλμένα– προσάπτονται ανδροκρατικές αντιλήψεις. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, και αξιοποιώντας μεθοδολογικά εργαλεία από τη φεμινιστική κριτική, θα διερευνηθεί η δόμηση και εξέλιξη των γυναικείων χαρακτήρων καθώς και οι εκάστοτε μηχανισμοί επιβολής που καταστέλλουν ή πριμοδοτούν την πορεία τους.

Διαπόμπευση και λιθοβολισμός: Από τη Σωσώ του Μ. Καραγάτση, Συνταγματάρχης Λιάπκιν στη χήρα του Νίκου Καζαντζάκη, Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά

Νίκος Καγκελάρης

Αν και η αμφίδρομη σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με σύγχρονους του συγγραφείς έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό την έρευνα, οι μελέτες που εστιάζουν στον διάλογο που αναπτύσσουν τα έργα του με εκείνα του Μ. Καραγάτση είναι ευάριθμες. Πρόσφατα οι Α. Σκαμάγκα και Θ. Καραγκιοζόπουλος εξέτασαν το δίπολο ταυτότητας και ετερότητας στο *Η μεγάλη χίμαιρα* και στο *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, ενώ ο Γ. Σταματίου σε παλαιότερο άρθρο του διερεύνησε τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις που παρουσιάζουν ορισμένα θεματικά μοτίβα έργων των δύο συγγραφέων, εστιάζοντας σε εκείνο του ομαδικού γλεντιού στο *Καπετάν Μιχάλης* και στο *Ο Συνταγματάρχης Λιάπκιν*. Και η παρούσα μελέτη θα διερευνήσει τη σχέση του πρωτόλειου αυτού μυθιστορήματος του Καραγάτση με ένα άλλο, όμως, έργο του Καζαντζάκη, το *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*. Συγκεκριμένα, θα επικεντρωθεί στον στενό διακειμενικό διάλογο που αναπτύσσει το επεισόδιο της διαπόμπευσης και του λιθοβολισμού της Σωσώς από το μανιασμένο πλήθος στο μυθιστόρημα του Καραγάτση με το αντίστοιχο επεισόδιο του μυθιστορήματος του Καζαντζάκη, στο οποίο τον ρόλο του θύματος έχει η χήρα. Για τη μεθοδολογικά ορθή, προσέγγιση του υπό διερεύνηση θέματος κρίνεται αναγκαίο να χρησιμοποιηθεί η πρώτη έκδοση του *Συνταγματάρχης Λιάπκιν* (1933) και όχι η αναθεωρημένη και οριστική πέμπτη έκδοσή του (1955), καθώς αυτή είναι μεταγενέστερη της πρώτης έκδοσης του μυθιστορήματος του *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*.

Ώψεις γυναικών στο μυθιστόρημα *Ο Ανήφορος* του Νίκου Καζαντζάκη

Εύα Κοκκινίδη

Η ανακοίνωση αυτή πραγματεύεται τους τρόπους απεικόνισης της γυναίκας στον *Ανήφορο* του Νίκου Καζαντζάκη, το μυθιστόρημα που γράφτηκε το 1946, παρέμεινε αδημοσίευτο για εβδομήντα έξι χρόνια και εκδόθηκε για πρώτη φορά τον Οκτώβριο του 2022. Μέσα από τους βασικούς και τους δευτερεύοντες χαρακτήρες φωτίζονται ποικίλες όψεις της γυναίκας, της στάσης της στα χρόνια του πολέμου, της δράσης της ως διανοούμενης και των ρόλων της ως σύντροφος, μητέρα, κόρη, αδελφή. Μελετώνται οι απόψεις της Νοεμής για τις γυναίκες αλλά και η διαμόρφωση της δικής της ταυτότητας, καθώς αφομοιώνει αλλά και απορρίπτει στοιχεία από τα παραδοσιακά πρότυπα σε έναν κόσμο που έχει αλλάξει δραματικά μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Εξετάζονται οι αντιλήψεις του Κοσμά για τη σύζυγό του Νοεμή, για γυναίκες που συναντά στην Κρήτη και την Αγγλία και μελετώνται οι αναφορές του σε αρχετυπικούς γυναικείους χαρακτήρες από έργα του Σαίξπηρ. Επίσης, ανιχνεύονται στοιχεία γυναικείων χαρακτήρων του μυθιστορήματος που παραπέμπουν σε γυναίκες που είχε γνωρίσει ο Καζαντζάκης στη ζωή του. Η απεικόνιση της γυναικείας ταυτότητας διερευνάται στο πλαίσιο της υπόλοιπης μυθιστορηματικής παραγωγής του Καζαντζάκη, εντοπίζοντας συγκλίσεις και αποκλίσεις από το νεοεκδοθέν μυθιστόρημά του. Με τους παραπάνω τρόπους η ανακοίνωση αυτή επιχειρεί να φωτίσει την πολυδιάστατη απεικόνιση της γυναίκας στον *Ανήφορο* του Καζαντζάκη.

Διερευνώντας τον ρόλο της γυναικείας μορφής στον *Ανήφορο* του Νίκου Καζαντζάκη

Στενού Μαργαρίτα

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης θα αποτελέσει η απεικόνιση της γυναικείας μορφής στο άγνωστο μέχρι πρότινος και άρτι εκδοθέν έργο του Νίκου Καζαντζάκη, *Ο Ανήφορος*. Στο εν λόγω υβριδικό μυθιστόρημα απαντούν τρεις γυναικείοι χαρακτήρες, η Νοεμή, η «Ιρλαντέζα» Έλσα και τέλος η Ενριέτα Νόρτον, ο σημαίνων ρόλος των οποίων, τόσο αφηγηματικά όσο και σε επίπεδο πλοκής, δεν είναι δυνατόν να μην διαπιστωθεί αφού πρόκειται για πρόσωπα που αρθρώνουν λόγο και, επιπλέον, αναδεικνύονται σε φορείς ιδεολογίας –σε αντίθεση με ό,τι ισχύει κατά κανόνα για τις ηρωίδες των καζαντζακικών μυθιστορημάτων. Εκτός, όμως, της καταλυτικής επίδρασης που οι ηρωίδες ασκούν στον πρωταγωνιστή (Κοσμά), μέσω του διαλόγου που διαμείβεται μεταξύ εκείνου και καθεμίας εξ αυτών, διαπιστώνεται πως, ενίοτε, αποτελούν alter ego του συγγραφέα, καθώς πρεσβεύουν και εκφράζουν, για παράδειγμα, θρησκευτικές και πολιτικές θέσεις του τελευταίου είτε γενικότερα αποκαλύπτουν πτυχές της ζωής και της προσωπικότητάς του, άλλωστε, και ο ίδιος ο κεντρικός ήρωας του μυθιστορήματος συνιστά προσωπίο του Ν. Καζαντζάκη. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη αναγνωρίσιμη από τον Καπετάν Μιχάλη, ηρωίδα ανάγεται εδώ σε κυρίαρχη μορφή που διαπερνά και συνέχει το σύνολο του έργου, κομίζοντας σε αρκετά σημεία μία νέα οπτική αναφορικά με τη θέση της γυναίκας, κυρίως στο πλαίσιο της σχέσης με το αντίθετο φύλο, παρότι δεν μπορεί πλήρως να απαγκιστρωθεί από την αντίστοιχη, «νομοτελειακά» επιβαλλόμενη και κοινωνικά αποδεκτή, ενώ στις άλλες δύο ηρωίδες συγκεντρώνονται γνωρίσματα γυναικείων τύπων που συναντούμε στο μυθιστορηματικό έργο του Κρητικού λογοτέχνη και των οποίων η καταγωγή έλκεται από υπαρκτά πρόσωπα που τον σημάδεψαν κατά την πορεία της ζωής του. Μέσα από αυτό το πρίσμα, χρήσιμος «οδηγός» για την ανάλυσή μας θα αποδειχθεί, πέραν των σχετικών βιβλιογραφικών αναφορών, η *Αναφορά στον Γκρέκο*, δεδομένου και του αυτοβιογραφικού χαρακτήρα-υπόβαθρου των δύο έργων, με απώτερο στόχο την εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων που, ενδεχομένως, θα ανατρέψουν τις καθιερωμένες απόψεις επί του θέματος.

Μαρία και Νοεμή (Χρυσούλα): Το βίωμα και το τραύμα

Κώστας Φρουζάκης

Η εργασία πραγματεύεται την παρουσία στο έργο του Ν. Καζαντζάκη δύο ιδιαίτερων γυναικείων μορφών: της εβραϊκής καταγωγής συζύγου του Κοσμά, Νοεμή και της αδερφής του Μαρίας στα μυθιστορήματα *Ο Καπετάν Μιχάλης* και *Ο Ανήφορος*. Πέρα από τις διαφορές που, φαινομενικά, υπάρχουν ανάμεσά τους, τις δύο γυναίκες συνδέει –εκτός από τον Κοσμά– το γεγονός ότι έχουν πέσει θύματα βίας παράλογης και, ίσως, ανεξήγητης που σημαδεύει τη ζωή τους ανεξίτηλα με κοινό αποτέλεσμα τον «θάνατο», βιολογικό για την πρώτη, κοινωνικό για τη δεύτερη. Το βιωμένο τραύμα οδηγεί τη Νοεμή στον πεσιμισμό και στη μελαγχολία και, εντέλει, στην αυτοχειρία (ή στην αποβολή του εμβρύου της) μετά από όσα τραγικά έζησαν η ίδια και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας καθώς και της φυλής της, λόγω των διωγμών που υπέστησαν είτε στη Ρωσία και την Ουκρανία μεταξύ των ετών 1881-1884, είτε στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Η Μαρία από την άλλη, ζει με το τραύμα της, παράλογα, βίαιης πατρικής συμπεριφοράς –που εκδηλώνεται ως συντήρηση αναχρονιστικών επιταγών μιας κακώς νοούμενης, πατροπαράδοτης κοινωνικής και ηθικής τάξης–, υποκείμενη σε συνεχείς αποκλεισμούς και (αυτο)περιορισμούς. Από την κατάσταση αυτή απορρέουν δύο εξίσου οδυνηρά κι ολέθρια αποτελέσματα: α) ο οριστικός και απόλυτος εγκλεισμός της Μαρίας στην πατρική οικία, όπου διάγει καθημερινότητα πεζή κι ασκητική, θρηνώντας για μια ζωή δίχως έρωτα και οικογένεια, και β) η αλλοίωση των χαρακτηριστικών της, τόσο εσωτερικά (χαρακτήρας) όσο και εξωτερικά (μορφή). Παράλληλα με τα παραπάνω, στην εργασία γίνεται απόπειρα μιας σύντομης αναφοράς στην παρουσία στερεότυπων, κοινωνικών και αντισημιτικών στην κρητική κοινωνία –είτε στα τέλη του 19ου, είτε στα μέσα του 20ου αιώνα–, στερεότυπα που θυματοποιούν εξακολουθητικά τις δύο γυναίκες στα υπό εξέταση μυθιστορήματα.

Οι γυναικείες μορφές της Νοεμής, της μάνας και της αδελφής στον *Ανήφορο* του Νίκου Καζαντζάκη και συγκριτική συνεξέταση με τα έργα: *Ο Καπετάν Μιχάλης*, *Αναφορά στον Γκρέκο* και *Ταξιδεύοντας Αγγλία*

Δρ. Χριστίνα Αργυροπούλου

Μετά από μια σύντομη εισαγωγή για το νεοεκδοθέν έργο *Ο Ανήφορος* του Νίκου Καζαντζάκη, η εργασία αυτή θα εστιάσει σε επιλεγμένες γυναικείες μορφές, στη δράση και στον λόγο της γυναίκας έτσι όπως αντανακλάται στο λογοτεχνικό σύμπαν του Καζαντζάκη στο έργο του *Ο Ανήφορος*. Η εστίαση και η μελέτη θα γίνει στις γυναικείες μορφές και τη μικροϊστορία της Νοεμής της Εβραίας, ως συζύγου και ετερότητας, της μητέρας και της αδελφής, με τον δικό τους ρόλο στο έργο αυτό. Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί μια ενδολογοτεχνική συγκριτική εξέταση αυτών των γυναικείων μορφών στα έργα: *Ο Καπετάν Μιχάλης*, *Αναφορά στον Γκρέκο* και *Ταξιδεύοντας Αγγλία*. Μέσα από αυτή τη μελέτη θα καταδειχθεί ότι ο Καζαντζάκης δεν μεροληπτεί εις βάρος της γυναίκας, αλλά ως ευφυής και ευαίσθητος άνθρωπος, αναδεικνύει τη θέση της στην τότε κοινωνία της Κρήτης με τα στερεότυπα και τις λαϊκές αντιλήψεις της. Συγχρόνως, με τον λογοτεχνικό του λόγο και το σκωπτικό του στοιχείο, άλλοτε ως παρατηρητής, άλλοτε ως διαμεσολαβητής παρουσιάζει και, έμμεσα, καταγγέλλει τον σε βάρος της πατριαρχικό λόγο που έχει περάσει ως στερεότυπο και στον γυναικείο λόγο κάποιων ηλικιωμένων γυναικών, όπως γίνεται στη στάση των ηλικιωμένων γυναικών σε σχέση με τη χήρα Σουρμελίνα στο έργο *Βίος και η Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*.

Το πρόσωπο της Παναγίας στον καζαντζακικό λόγο: Μία υφογλωσσική μελέτη μέσα από σώματα κειμένων

Νίκος Μαθιουδάκης

Ως μία ιδιαίτερη «γυναικεία μορφή» στη ζωή και στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη αποκαλύπτεται το πρόσωπο της Παναγίας: η ιδιότυπη εικόνα μιας γυναικείας φιγούρας που παρουσιάζεται, άλλοτε με θεία χαρακτηριστικά ως αγία πάνω από όλους τους αγίους, και άλλοτε με ανθρώπινα χαρακτηριστικά ως μητέρα όλων των ανθρώπων. Ένα ιερό προσωπείο που αναδύεται μέσα από τον καζαντζακικό λόγο –λογοτεχνικό ή/και προσωπικό– με καίριο κειμενικό στίγμα. Στην παρούσα μελέτη πρόκειται να ασχοληθούμε με τη λέξη «Παναγία» και με τους τρόπους που αυτή διανθίζει υφογλωσσικά τα σημεία στα οποία εμφανίζεται. Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη εργασία εφαρμόζονται οι αρχές της γλωσσολογίας για τα σώματα κειμένων (corpus linguistics) και τις υφομετρήσεις (stylometrics). Βασικός στόχος μας είναι: (α) η αναζήτηση της «Παναγίας» στο κύριο σώμα κειμένου του καζαντζακικού λόγου, αλλά και στα επιμέρους υποσώματα που πρόκειται να δημιουργήσουμε προς μεμονωμένη ή/και συγκριτική έρευνα, (β) η συλλογή και η ανάλυση κειμενικών δεδομένων αναλογικά με τη συχνότητα εμφάνισης (frequency) και (γ) ο σχολιασμός των σημανουσών λεξικών συνάψεων μέσω συμφραστικών πινάκων (concordances). Μεθοδολογικά, πρόκειται να εργαστούμε πάνω σε δύο άξονες: την εξ αποστάσεως προσέγγιση-ερμηνεία της κάθε λεξικής μονάδας (word token), ακολουθώντας τη σωματοκειμενικά καθοδηγούμενη ποσοτικοποίηση (corpus-driven quantification), και την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση-ερμηνεία του κάθε λεξικού τύπου (word type) –κυρίως μέσω των σημασιολογικών επιπέδων του– με τη χρήση συγκεκριμένου, ακολουθώντας την κειμενικά καθοδηγούμενη ποσοτικοποίηση (discourse-driven quantification). Με τον τρόπο αυτό, πρόκειται να αναδειχθούν με σαφήνεια οι σημασιολογικές και πραγματολογικές πτυχές της χρήσης της λέξης «Παναγία» στο καζαντζακικό σώμα κειμένου, οι οποίες δύναται να συνεισφέρουν εποικοδομητικά στις ευρύτερες μελέτες για τη ζωή και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη με ακαδημαϊκούς, εκπαιδευτικούς και ευρύτερα αναγνωστικούς σκοπούς.

Η γυναίκα στα έργα του Νίκου Καζαντζάκη μεταξύ παράδοσης και εκσυγχρονισμού

Gilda Tentorio

Στα έργα του Καζαντζάκη, συχνά, η απεικόνιση της γυναικείας μορφής στρέφεται γύρω από αντιθετικούς πόλους: έρωας vs θάνατος, μοιραία έλξη vs μετάνοια, λυτρωτική μητρικότητα vs καταστροφική γοητεία, υποταγή vs μοναχική χειραφέτηση. Θα επικεντρώσω αυτή την εισήγησή μου κυρίως στην αντίφαση παράδοσης-εκσυγχρονισμού, αντλώντας παραδείγματα από την ειδολογική ποικιλία της γραφής του Καζαντζάκη: μη-μυθοπλαστική πρόζα (*Ταξιδιωτικά*), ποίηση (*Οδύσεια*), πεζογραφία (κυρίως τον ποικιλόμορφο γυναικείο κόσμο στο *Ο Καπετάν Μιχάλης*). Έχω παρατηρήσει ότι σε μερικά Ταξιδιωτικά ο αφηγητής συνοδεύεται από μια νεαρή γυναίκα η οποία του ανακαλύπτει αντίρροπες πτυχές του σύγχρονου πολιτισμού: στην Ιερουσαλήμ μια κοπέλα τού εξηγεί την ουσία του σιονισμού, στην Ιαπωνία ένα χειραφετημένο κορίτσι επικρίνει την κοινωνία διχασμένη μεταξύ της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού. Η γυναίκα γίνεται δείκτης της αλλαγής. Κυρίαρχες μορφές είναι εξίσου οι γριούλες που έχουν αποκτήσει μια αποστασιοποιημένη σοφία πάνω στα κοσμικά πράγματα: έχουν γίνει, δηλαδή, θεσμοφύλακες της παράδοσης, με ένα ανάλαφρο χαμόγελο για τις ανησυχίες του σύγχρονου ανθρώπου. Επιπρόσθετα, θα εστιάσω την προσοχή μου στη μυθοπλαστική μορφή της μητέρας η οποία απεικονίζει το καταφύγιο, την ιερότητα της καθημερινής ζωής, τη βεβαιότητα της οικογενειακής εστίας, το αρχέγονο στοιχείο της υποδοχής, τη δύναμη της μάνας-γης –κατέχει το μυστήριο της ζωής και επιπλέον είναι σε θέση να επαναστατήσει με δύναμη κατά της αδικίας.

Σκιαγραφώντας τον χαρακτήρα της Μαντάμ Ορτάνς: Σύμβολο παρακμής ή αιώνιας γυναίκας;

Τέσσυ Μπάιλα

Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η γυναίκα ως φυσικό ον στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη και ο διττής σημασίας χαρακτήρας της Μαντάμ Ορτάνς. Καθώς η Μαντάμ Ορτάνς αποτελεί έναν ιδιότυπο τύπο γυναίκας που παρουσιάζεται με μια διάθεση γκροτέσκα, αποτελεί μια ιδιαίτερη αντίφαση η δημιουργία της και έχει ξεχωριστό ενδιαφέρον για τον μελετητή που θέλει να διευρύνει τους ορίζοντες της καζαντζακικής απεικόνισης της γυναικείας μορφής. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος της μελέτης γίνεται συγκριτική ανάλυση της πολυεδρικής και πολύσημης θέσης του συγγραφέα απέναντι στο γυναικείο φύλο μέσα από τις ηρωίδες των βασικών του έργων με συγκεκριμένα παραδείγματα. Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η παρουσία της Μαντάμ Ορτάνς στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη και θα αναλυθούν τα αφηγηματικά σημεία από τα οποία διαφαίνεται η ανθρωπιά του συγκεκριμένου χαρακτήρα. Πρόκειται για ένα σύμβολο παρακμής ή μία μορφή πολυδιάστατη που αντιτάσσεται στον μονοσήμαντο γυναικείο χαρακτήρα της νιτσεικής σκέψης που θέλει τη γυναίκα αφοσιωμένη στην ανδρική εξουσία, φέρνοντας στην επιφάνεια το ανθρωπιστικό στοιχείο που κρύβεται στην προσωπικότητά της; Σε ποιο βαθμό εντάσσεται στην κρητική κοινωνία της εποχής; Είναι ένας ασυμβίβαστος χαρακτήρας στον αντίποδα της «αιώνιας γυναίκας» που διακρίνεται για την ανθρωπιά της ή ένας χαρακτήρας φτιαγμένος να προκαλεί τον οίκτο, την περιφρόνηση, ενίοτε τη θυμηδία για τη χαμένη ηδονή του κάλλους; Ο Νίκος Καζαντζάκης δήλωνε στο έργο του *Αναφορά στον Γκρέκο* πως «γράφοντας δεν μαχόταν για την ομορφιά παρά για τη λύτρωση». Έτσι, η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να παρουσιάσει τα καζαντζακικά όρια της γυναικείας θέσης στο έργο του μεγάλου δημιουργού και να αναδείξει την ανθρώπινη διάσταση της Μαντάμ Ορτάνς πέρα από το ιλαρό στοιχείο που διακρίνει τον χαρακτήρα της.

Η γυναίκα ως τμήμα της καζαντζακικής ιδεολογίας

Ιωάννα Ξυναροπούλου

Θέμα της προτεινόμενης μελέτης αποτελεί η γυναίκα ως τμήμα της πνευματικής συγκρότησης του ίδιου του συγγραφέα το οποίο αίρει στο βάθος πανανθρώπινων τύπων, προκειμένου να αναδείξει τη βαθύτερη ηθική και πνευματική ιδέα που διέπει τα έργα του συνολικά. Θα αποδειχθεί, εν τέλει, πως η γυναίκα δε διαθέτει μονάχα την πλευρά της εκμαυλιστικής ροπής στον έρωτα και στα σαρκικά πάθη ή απεικονίζει απλώς την καρτερική υπόταξη στη βούληση του ανδρός αλλά η μορφή της, άλλοτε ως νόσος άλλοτε ως σημείο καθαρμού, ενσαρκώνει ένα κάτοπτρο του Καζαντζάκη ως προς τη ζωή, τον έρωτα αλλά και την ευρύτερη κοσμική του αντίληψη. Θα αποδειχθεί, ακόμα, πως η κάθε γυναίκα που παρουσιάζεται στον βίο και στην πολιτεία του Νίκου Καζαντζάκη, φέρει έναν κομβικό ρόλο στην πνευματική ανέλιξη αυτού αλλά και των ηρώων του. Η γυναίκα ως συμβολισμός, συχνά, στέκεται ενάντια στον ασκητισμό και ενίοτε αποτελεί εχέγγυο για την απάρνηση των επίγειων ηδονών. Ο Καζαντζάκης, ιδεολογικά, ανθίσταται στον έρωτα, στην υλική απόλαυση ενώ, η ισχύνη του κορμιού του αντιδιαστέλλεται με την πνευματική του αδηφαγία. Οι χαρακτήρες των έργων του δρουν, ως εκ τούτου, περισσότερο ως προσωπογραφίες του ίδιου του Καζαντζάκη και όχι ως ολοκληρωτικά έτερες υπάρξεις, αντικατοπτρίζοντας την ίδια την εσωτερική πάλη του συγγραφέα. Θα δοθούν σαφή κειμενικά παραδείγματα καζαντζακικών γυναικών, με έμφαση στην ηρωίδα του *Ανήφορου*, Νοεμή ως σύμβολο θρησκευτικότητας αλλά και του ξενικού στοιχείου, έναντι της κρητικής ορμής και βιταλιστικής ζωτικότητας.

Η γυναίκα στα Παλάτια της Κνωσού του Νίκου Καζαντζάκη- Παράλληλη δράση

Ευδοξία Κλεισαρχάκη, Εύα Βοσκάκη & Μαθητές Μαθητές/τριες Δ΄ Τάξης Δημοτικού Σχολείου Βασιλειών

Στην παράλληλη αυτή δράση, οι μαθήτριες και οι μαθητές της Δ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου Βασιλειών του σχολικού έτους 2022 – 2023 μαζί με τις εκπαιδευτικούς της τάξης θα παρουσιάσουν την έρευνά τους για τις γυναικείες αναπαραστάσεις στο παιδικό μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη, *Στα παλάτια της Κνωσού*. Η δράση θα ξεκινήσει με ένα τραγούδι των παιδιών με τη συνοδεία του μουσικού Θεμιστοκλή Κρητικού που περιγράφει περιληπτικά το μυθιστόρημα. Θα ακολουθήσει η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας για τον τρόπο που προβάλλεται η εικόνα του γυναικείου φύλου στη μινωική εποχή και στην εποχή στην οποία γράφεται το παραπάνω μυθιστόρημα, όπως αυτά από τη μελέτη του κειμένου του Καζαντζάκη. Επιπλέον, θα παρουσιαστεί ο βαθμός που προβάλλεται στον χώρο της οικογένειας το πρότυπο της υπάκουης συζύγου ή κόρης και στοργικής μητέρας, καθώς και ο αριθμός των γυναικών στο μυθιστόρημα. Τέλος, θα εξεταστεί ο βαθμός που προβάλλονται ανδρικά χαρακτηριστικά στις γυναίκες. Η ερευνητική μέθοδος που επιλέχθηκε για τη μελέτη του υλικού από τις μαθήτριες και τους μαθητές, υπό την καθοδήγηση της εκπαιδευτικού, είναι η ποιοτική ανάλυση.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

Seifert Hans-Ulrich

Διδάκτορας-Διευθυντής Βιβλιοθήκης Trier (Γερμανία)
Seifert-Trier@online.de

Tentorio Gilda

Διδασκίσσα Κλασικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Ραβία (Ιταλία)
gilda.tentorio@gmail.com

Αγάθος Θανάσης

Διδάκτορας-Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας
Πανεπιστημίου Αθηνών
thagathos@phil.uoa.gr

Αργυροπούλου Χριστίνα

Επίτιμη Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Ελλάδας-
Συγγραφέας
xargyro@otenet.gr

Βασιλειάδη Παρασκευή

Υποψήφια Διδασκίσσα Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστήμιο
Αθηνών, Επιμελήτρια Συλλογών-Αναπληρώτρια Διευθύντρια
Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη
v_vasiliadi@yahoo.gr

Βερίγου-Μπάντιου Χαρούλα

Πεζογράφος-Ποιήτρια
charoula_verigou@yahoo.gr

Βοσκάκη Εύα

Φοιτήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Πανεπιστημίου Κρήτης

Γαρίτσης Κωνσταντίνος

Διδάκτορας Θεολογίας-Φιλολόγος
kostasgaritsis@gmail.com

Δημητρακάκης Γιάννης

Διδάκτορας-Αναπληρωτής Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας
Πανεπιστημίου Κρήτης
dimitrakakis@uoc.gr

Κατερίνα Ζωγραφιστού

Διδασκίσσα Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III-Πρόεδρος
του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
kzografistou@gmail.com

Καγκελάρης Νίκος

Διδάκτορας Νεοελληνικής Φιλολογίας
nikoskagg1993@gmail.com

Κανάκης Κωστής

Υποψήφιος Διδάκτορας Ιστορίας Πανεπιστημίου Κρήτης-Υπεύθυνος Μόνιμης Έκθεσης και Επικοινωνίας Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη
kanakis_kostis@yahoo.com

Καρτσάκης Αντώνης

Διδάκτορας Φιλολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης-Συγγραφέας
antonis45@hotmail.com

Κλεισαρχάκη Ευδοξία

Εκπαιδευτικός
klisarhaki@gmail.com

Κοκκινίδη Εύα

Διδασκίστρια Νεοελληνικής Φιλολογίας King's College London (Αγγλία)
eukokkin@gmail.com

Κολοκούρης Ηλίας

Διδάκτορας Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
iliaskolok@gmail.com

Κοφίνα Στεφανία

Μεταπτυχιακό στη Νεοελληνική Φιλολογία Πανεπιστημίου Αθηνών-Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Συγκριτικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Sorbonne Nouvelle, Paris III (Γαλλία)
st.kofina.54@gmail.com

Κωθαίου Ελένη

Διευθύντρια Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Κρήτης
kovaioy@lib.uoc.gr

Μαθιουδάκης Νίκος

Διδάκτορας-Επισκέπτης Καθηγητής Πανεπιστημίου Βελιγραδίου (Σερβία)
nikosmathious@gmail.com

Μαρκομιχελάκη Τασούλα

Διδασκίστρια-Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
tmarkom@lit.auth.gr

Μπαίλα Τέσου

Συγγραφέας
tbailavaila@yahoo.gr

Ξυναροπούλου Ιωάννα

Φιλολογος-Συγγραφέας
xynioanna@gmail.com

Πετράκου Κυριακή

Διδασκίστρια-Ομότιμη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών
kypetra@theatre.uoa.gr

Πετροπούλου Αναστασία

Μεταπτυχιακό στη Βυζαντινή Φιλολογία και Παπυρολογία-Υποψήφια. Διδασκίστρια Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
anpetrop@phil.uoa.gr

Πιθαρούλιου Στέλλα

Φιλολογος-Διευθύντρια Γ.Ε.Λ. Περάματος Μυλοποτάμου
stri@otenet.gr

Πλεύρη Αριστεά

Αντιδήμαρχος Πολιτισμού, Εθελοντισμού και Μνημείων Δήμου Ηρακλείου
plevri@heraklio.gr

Σάββας Δημήτρης

Προϊστάμενος Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου
Savvas-d@heraklion.gr

Σανουδάκης Αντώνιος

Καθηγητής Ιστορίας-Συγγραφέας
sanoudos17@gmail.com

Στενού Μαργαρίτα

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
margaritastenu@gmail.com

Τσαμουρτζή Χριστίνα

Υποψήφια Διδασκίστρια Πολιτικών Επιστημών Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
tsamourtzichristina@gmail.com

Φασουλάκης Κώστας

Εντεταλμένος Περιφερειακός Σύμβουλος Πολιτισμού & Απόδημου Ελληνισμού Περιφέρειας Κρήτης
fasoulekkostas@crete.gov.gr

Φρουζάκης Κώστας

Διδάκτορας Φιλοσοφικής Σχολής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης - Φιλολογος Β΄θμιας Εκπαίδευσης
kfrou@hotmail.com

Χαριτίδου Γεωργία

Διδασκίστρια Φιλολογίας
xaritidou@gmail.com

Ψαρουλάκη Αθανασία

Φιλολογος
athpsar@gmail.com

ΜΟΥΣΕΙΟ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
NIKOS KAZANTZAKIS MUSEUM

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ
ACCREDITED MUSEUM

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
HELLENIC MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
REGION OF CRETE

ΔΗΜΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΪΟΥ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΒΙΚΕΛΑΙΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΗΡΑΚΛΕΪΟΥ

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

AEGEAN

MINOAN LINES
a Grimaldi Group company

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΣΤΙΑΣΗΣ / ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΤΟ
Garas Winery

ΣΕΒΑΣΤΗΣ
από το 1952

